

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Спеціалізована вчена рада Донецького національного університету імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії галузі знань 08 «Право» на підставі прилюдного захисту дисертації Морозюка Назарія Сергійовича «Кримінально-правова характеристика військових насильницьких кримінальних правопорушень» за спеціальністю 081 «Право» 6 березня 2026 року.

Морозюк Назарій Сергійович

1997 року народження

Громадянин України

освіта вища: у 2018 році закінчив Національний університет «Одеська юридична академія» за спеціальністю «Право».

У 2025 році був поновлений до аспірантури Донецького національного університету імені Василя Стуса за спеціальністю 081 «Право» та був закріплений за кафедрою конституційного, міжнародного і кримінального права.

Дисертацію виконано в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса Міністерства освіти і науки України, м. Вінниця.

Науковий керівник: Мовчан Роман Олександрович, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Здобувач має 13 наукових праць: 5 статей в наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 2 – розділи в колективних монографіях, 2 – статті в іншому науковому виданні, 4 – матеріали конференцій, зокрема:

Наукові праці, в яких відображені основні результати дослідження:

1. Морозюк Н. С. Актуальні проблеми військових насильницьких кримінальних правопорушень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2022. № 60. С. 59–61. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc60/13.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2022.60.13>.
2. Морозюк Н. С., Собко Г. М. Військові насильницькі кримінальні правопорушення в Україні, проблематика їх класифікації та кодифікації. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. Вип. 4. С. 84–86. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1845905>. DOI: <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.4.2.13>.
3. Морозюк Н. С. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки окремих військових насильницьких кримінальних правопорушень. *Право і суспільство*. 2023. № 1. С. 259–265. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2023/1_2023/37.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.1.37>.
4. Морозюк Н. С. Значення військових насильницьких кримінальних правопорушень. *Military offences and war crimes: background, theory and practice : collective monograph / ed. by V. M. Stratonov*. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. Р. 440–467. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/322/8776/18377-1?inline=1>.
5. Морозюк Н. С. Окремі питання проблем кваліфікації насильства над населенням у районі воєнних дій. *Київський часопис права*. 2025. Вип. 3. Т. С. 278–282. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/688>. DOI: <https://doi.org/10.32782/klj/2025.3.39>.
6. Морозюк Н. С. Проблематика кримінально-правової характеристики непокори. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Правознавство*. 2025. Вип. 2. Т. 27. С. 42–46. URL: <https://journals.visnyk-onu.od.ua/index.php/law/article/view/503>. DOI: [https://doi.org/10.32782/2304-1587/2025-27-2\(41\)-7](https://doi.org/10.32782/2304-1587/2025-27-2(41)-7).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Морозюк Н. С. Колективні покарання як злочин під час збройного конфлікту неміжнародного характеру. *Виклики толерантності в умовах російської воєнної агресії* : матеріали Всеукр. наук.-дискусійної платформи, яка приурочена до Міжнародного дня толерантності, м. Кропивницький, 16 листопада 2022 р. Кропивницький : ДонДУВС, 2022. С. 45–47.

8. Морозюк Н. С. Запобігання військовим насильницьким кримінальним правопорушенням на території України в умовах надзвичайного та воєнного стану. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої до 25-річчя утворення Національного університету «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2022. 214 с.

9. Морозюк Н. С. Катування як вид кримінального караного діяння, проблематика та особливості кваліфікації діяння в сучасних умовах. *Протидія кримінальним правопорушенням в умовах воєнного стану* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 27 жовтня 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 119–123.

10. Морозюк Н. С. Кримінально-правова характеристика геноциду українського народу. *Значення та прояви геноциду під час російсько-української війни. Глобальні зміни розвитку суспільства на зламі тисячоліть* : кол. монографія. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2023. С. 184–190.

11. Морозюк Н. С. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків. *World Development of Science and Technology* : The 50th International scientific and practical conference (24–25 April, 2023). Pegas Publishing, Canada, Ottawa, 2023. P. 48–54. URL: https://el-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/05/Canada_250423.pdf.

12. Морозюк Н. С. Проблематика класифікації примусової депортації як виду насильницьких дій по відношенню до українського народу. *International Journal Law & Society*. 2022. Issue 6. С. 153–160.

13. Морозюк Н. С. Сексуальне насильство як прояв агресії, вчиненої військовослужбовцями російської федерації. *Кримінологічні дослідження* : зб. наук. праць / гол. ред. В. Поклад, канд. філос. наук ; Луган. навч.-наук. ін-т імені Е. О. Дідоренка ; Донецьк. держ. ун-т внутр. справ. Івано-Франківськ ; Кропивницький : РВВ ДонДУВС, 2023. Вип. 13 : Міжнародні злочини російської федерації на території України. С. 332–335.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

Міхайліна Тетяна Вікторівна.

Зауважень немає.

Турченко Ольга Григорівна – завідувач кафедри конституційного, міжнародного і кримінального права Донецького національного університету імені Василя Стуса, кандидат юридичних наук, доцент.

Зауважень немає.

Пономаренко Юрій Анатолійович – завідувач кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор.

1. Щодо поняття «кримінально-правової характеристики». І назва дисертації, і її предмет мають вказівку на кримінально-правову характеристику військових насильницьких кримінальних правопорушень. Це поняття нині широко вживається у літературі, наслідком чого стали пошуки його родового змісту й обсягу. Так, наприклад, В. І. Борисов та О. О. Пашенко до структури кримінально-правової характеристики кримінального правопорушення відносять: 1) соціальну зумовленість установлення й збереження кримінальної відповідальності за певний вид злочинів; 2) суспільну небезпечність певного виду злочинів як їх матеріальний субстрат; 3) протиправність діяння та її місце в системі нормативного визначення заборони відповідного виду суспільно небезпечної поведінки; 4) склад певного виду злочинів; 5) суспільно небезпечні наслідки та інші обставини вчинення злочинів, що перебувають поза межами складу певного виду

злочинів, але б притаманні їх учиненню; б) особу злочинця. А. А. Вознюк вважає, що кримінально-правова характеристика злочину має включати: 1) склад злочину; 2) кваліфікуючі й особливо кваліфікуючі ознаки злочину; 3) характер (вид і розмір) покарання за злочин; 4) спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності або обставини, що виключають злочинність діяння, та деякі інші властивості. Дисертант не використовує ні ці, ні будь-які інші роботи щодо загального розуміння кримінально-правової характеристики, не визначає цього поняття і жодним чином не окреслює його змісту. Тому перелік кримінально-правових характеристик військових насильницьких кримінальних правопорушень, що наведений у дисертації, видається методологічно необґрунтованим і таким, що потребує додаткових пояснень. Так само, як потребує додаткових пояснень і відсутність у дослідженні розгляду тих елементів кримінально-правової характеристики, які традиційно відносяться до змісту цього поняття.

2. Щодо можливості застосування кримінального закону за аналогією. На стор. 30 автор пише, що «Варто звернути увагу й на те, що воєнно-кримінальне законодавство США також припускає застосування закону за аналогією», а на стор. 32, що «кримінальне право Великобританії дає можливість правоохоронним органам застосовувати кримінальний закон за аналогією у випадку вчинення злочину військовослужбовцем». При цьому за змістом дисертації в обох випадках під аналогією мається на увазі застосування кримінальної відповідальності до особи, яка вчинила діяння, що не передбачене кримінальним законом. Цих двох тверджень йому стає достатньо для того, щоб на стор. 65 зробити висновок про те, що «Україна могла б перейняти застосування закону за аналогією, як це передбачено законодавством США». З мого погляду, - це вкрай слабе обґрунтування для кардинальної зміни одного з фундаментальних правил кримінального права, а саме - правила про підставу кримінальної відповідальності. Наше кримінальне законодавство від 1961 року передбачає, що єдиною, законною, необхідною й достатньою підставою кримінальної відповідальності є наявність у діянні

особи складу кримінального правопорушення (раніше - злочину), передбаченого кримінальним законом. І це повною мірою узгоджується з принципами законності та правової визначеності, як невід'ємними складовими принципу верховенства права (стаття 8 Конституції України). Пропозиція відмовитися від такого законодавчого вирішення питання про підставу кримінальної відповідальності потребує дуже серйозного обґрунтування, яке хотілося б отримати від дисертанта.

3. Щодо об'єкта військових насильницьких кримінальних правопорушень. В своєму дослідженні Н. С. Морозюк, вслід за багатьма дисертантами, практично без жодної дискусії приєднується до думки тих криміналістів, які вважають, що об'єктом кримінального правопорушення є охоронювані кримінальним законом суспільні відносини (стор. 69-70). Не ставлячи під сумнів обґрунтованість обрання дисертантом саме цього концепту, разом з тим не можу не звернути уваги на те, що він не завжди є послідовним у своїх міркуваннях і на наступних сторінках роботи допускає суперечності з цим твердженням. Так, уже на стор. 71 стверджується, що «родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) є встановлений порядок несення або проходження військової служби різними категоріями військових службовців у процесі їхньої службової та бойової діяльності. Додатковий безпосередній об'єкт - право власності, життя, здоров'я та безпека особи». Аналогічні за змістом твердження містяться також на стор. 72, 74, 75, 76 та багатьох інших. Вочевидь, що ні порядок несення служби, ні порядок проходження служби, ні право власності, ні життя, здоров'я та безпека особи не є суспільними відносинами. Вони можуть знаходити своє місце в якості окремих структурних елементів в окремих суспільних відносинах, проте ніколи не можуть бути ототожненими з ними. З огляду на викладене, необхідне уточнення того, що ж саме розуміє автор під об'єктом досліджуваних ним кримінальних правопорушень?

4. Щодо предмета військових насильницьких кримінальних правопорушень і потерпілого від них. Склади насильницьких військових кримінальних правопорушень відмежовуються від загальних складів насильницьких кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я, особистої свободи, власності особи, зокрема і за ознаками потерпілого від цих них. Втім, характеристики потерпілого від насильницького кримінального правопорушення, які, як на мене, повинні були стати одними з центральних у цій дисертації, знайшли в ній достатньо обмежений виклад (стор. 78), що потребує свого і пояснення, і розвитку дисертантом. Крім того, на тій же сторінці стверджується, що «Предметом таких [яких? - Ю. П.] кримінальних правопорушень може бути: 1) зброя; 2) бойові припаси; 3) вибухові речовини; 4) інші бойові речовини; 5) засоби пересування; 6) інше військове майно; 7) бойова машина; 8) спеціальна і транспортна машини; 9) відомості військового характеру, що становлять державну таємницю». Абсолютно незрозуміло, які саме кримінальні правопорушення автор має на увазі під такими будь-які військові чи лише військові насильницькі? Якщо будь-які військові кримінальні правопорушення, то цитоване твердження не має жодного стосунку до предмета його дослідження; якщо ж лише військові насильницькі кримінальні правопорушення, то правильність цитованого твердження є вкрай сумнівною. Адже у таких кримінальних правопорушеннях вказані предмети матеріального світу можуть бути радше знаряддями їх вчинення, аніж предметом.

5. Щодо послідовності аналізу суб'єктивних ознак складів насильницьких військових злочинів. Суб'єктивним ознакам складів військових насильницьких кримінальних правопорушень присвячений підрозділ 2.3., у межах якого автор спочатку досліджує ознаки суб'єктивної сторони, а потім - суб'єкта. Така послідовність аналізу суб'єктивних елементів складу кримінального правопорушення видається мені сумнівною, адже лише попереднє встановлення наявності ознак суб'єкта може бути підставою для подальшого встановлення ознак суб'єктивної сторони в діянні такого суб'єкта.

Зрештою, осудність особи, як ознака суб'єктивної сторони, є передумовою вини, як ознаки суб'єкта. Дисертантові слід було б пояснити обрану ним послідовність аналізу суб'єктивних ознак складів досліджуваних ним кримінальних правопорушень.

6. Щодо окремих суджень дисертанта стосовно суб'єкта кримінального правопорушення. В підрозділі 2.3. міститься декілька положень, які видаються мені спірними і такими, що потребують додаткових пояснень від дисертанта. Передусім, на стор. 112 стверджується, що «Не можуть бути суб'єктами кримінального правопорушення померлі особи, які перед тим вчинили кримінальне правопорушення». Таке твердження більш, ніж спірне, адже ознаки суб'єкта, як і будь-які інші ознаки складу, встановлюються саме на момент вчинення кримінального правопорушення. Подальша смерть особи не скасовує того факту, що в момент вчинення нею кримінального правопорушення вона могла бути його суб'єктом. Крім того, викликає здивування уникнення дисертантом розгляду питань про вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність за досліджувані ним кримінальні правопорушення (стор. 113). З урахуванням того, що в окремих випадках військовослужбовцями можуть бути й неповнолітні особи (наприклад: курсантами військових ЗВО), думається, що це питання не є таким вже однозначним і потребувало свого самостійного вивчення. Нарешті, з урахуванням положень ст. 401 КК України потребує додаткових пояснень дисертанта сформульоване ним на стор. 129 твердження про те, що «У ст. 433 КК України суб'єкт злочину загальний».

7. Щодо законодавчих пропозицій дисертанта. Позитивним моментом дисертації є наявність у ній цілої низки пропозицій дисертанта щодо поліпшення як чинного, так і перспективного кримінального законодавства України. Однак деякі з таких пропозицій, як видається, вимагають додаткових пояснень чи обґрунтувань. Так, на стор. 163 автор пропонує редакцію нової статті КК (без номера), ч. 2 якої передбачає така діяння: «Застосування 9 насильства, небезпечного життя чи здоров'я щодо підлеглого, - карається...».

На жаль, дисертант послідовно уникає в своїй роботі аналізу санкцій за досліджувані ним кримінальні правопорушення, але дуже цікаво: якою мала б бути санкція у цьому разі, щоб бути пропорційною і легким тілесним ушкодженням, що спричинили короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, і тяжким тілесним ушкодженням, небезпечним для життя в момент заподіяння?

Шаблистий Володимир Вікторович – директор Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор:

1. Щодо змістовного наповнення понять «безпека військової служби» та «військова безпека держави».

Ще у 2015 році мною звернута увага на різний зміст понять «безпека військової служби» – стан військової служби, який забезпечує захищеність військовослужбовців, місцевого населення і навколишнього середовища від загроз, що виникають при здійсненні діяльності збройними силами, та «воєнна безпека» – захищеність національних інтересів, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності держави від посягань із застосуванням воєнної сили. Воєнна безпеки людини – стан захищеності її життєво важливих інтересів від посягань із застосуванням різних форм та методів ведення війни.

За своєю суттю всі кримінальні припорошення, передбачені Розділом XIX Особливої частини КК України мають своїм пріоритетним об'єктом кримінально-правової охорони безпеку військової служби, а Розділом XIX Особливої частини КК України – воєнну безпеку держави.

Таким чином, більш коректніше у контексті військових насильницьких кримінальних правопорушень вести мову про безпеку військової служби, а не воєнну безпеку держави.

Більш того, автор близько десяти разів у дисертації використовує нове особисте для мене поняття «військового насильства» (с. дис. 24, 78, 80, 183), проте не намагається визначити його зміст. Очевидно, що він точно виходить

за межі насильства у контексті військових насильницьких кримінальних правопорушень.

2. Структурно-логічне забарвлення дисертації.

Автор задекларував 8 підрозділів дисертації, яким цілком органічно відповідають 8 дослідницьких задач, що не зовсім корелюється із 11-ма висновками дисертації. Разом із тим, здобувачу вдалося виокремити майже по 2 пункти наукової новизни із кожного підрозділу дисертації, 5 із яких уперше (всього 14), що свідчить про максимальне намагання продемонструвати результати дослідження. Хочеться, щоби в майбутній монографії розгляд цього питання знайшов свій розвиток. Під час захисту цьому питанню приділю окрему увагу.

Дослідивши більше двохсот джерел, автор чомусь оминув своєю увагою надбання зарубіжних науковців з означеної тематики, про що свідчить майже відсутні, наприклад, англomовні видання у списку використаних джерел (лише джерело 201). Це ж стосується і праць опонента за темою дисертації.

3. Про зміст дисертації. Заявлена тема дисертації *«кримінальна-правова характеристика»* нашоухує на роздуми про сміливість дисертанта та її наукового керівника, оскільки саме поняття *«кримінальна-правова характеристика»* є досить дискусійною в науці кримінального права. Що автор вкладає у зміст цього поняття? Чи стосується він зарубіжного досвіду?

Більш того, метою дисертації є надання кримінально-правової характеристики військовим насильницьким кримінальним правопорушенням. Чи включає сама кримінально-правова характеристика тоді формулювання рекомендацій, спрямованих на вдосконалення КК України та оптимізацію відповідної правозастосовної практики?

4. Останнє, світоглядне, запрошення до дискусії.

У п. 4 висновків дисертації зазначено, що *«Враховуючи суспільну небезпеку і психічного насильства у вигляді погрози начальнику, запропоновано криміналізувати таке діяння (поруч із фізичним насильством)»*. Особисто мені не вистачило у дисертації дискусії з приводу суспільної

небезпеки як зайвої ознаки злочину та фіктивної підстави криміналізації відповідних діянь. Про це вестиму мову під час захисту.

Красницький Іван Васильович – директор навчально-наукового інституту права та правоохоронної діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор.

1. Перше з застережень стосується визначення кола кримінальних правопорушень, які стали предметом дослідження. Автор обґрунтовано зосередив свою увагу на кримінальних правопорушеннях, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст.ст. 404-406 КК України. Окрім них, до насильницьких військових правопорушень у висновках до розділу 1 автором віднесено також кримінальні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст. 426-1 та ст. 433 КК України. Хоча, справедливості ради, слід відмітити, що обсяг та глибина уваги до аналізу таких норм є істотно меншими (а подекуди мінімальними), ніж до аналізу складів кримінальних правопорушень, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст.ст. 404-406 КК України. Зокрема, у підрозділах 1.1 та 1.3 діяння, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст.ст. 426-1, 433 КК України, майже не аналізуються; опис суб'єктивних ознак складу кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачено у ст. 433 КК України, є, м'яко кажучи, мінімалістичним (стор. 129 дисертації) тощо.

Водночас автор оминув увагою ч. 4 ст. 410 КК України «Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем», яка передбачає відповідальність за «вимагання цих предметів, поєднане з насильством, небезпечним для життя і здоров'я потерпілого».

Окрім цього, поза увагою дисертанта опинилися кримінально-правові норми, закріплені у ч. 2, 3 ст. 431 «Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні» КК України.

У цьому ж аспекті дискусійною є позиція автора про те, що «ст. 435-1 КК України «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю», яку ми не включили до жодної з перерахованих груп військових кримінальних правопорушень через те, що передбачене нею діяння, власне, таким не являється, адже військовослужбовці в ньому являються не суб'єктами, як цього вимагає ст. 401 КК України, а, навпаки, – потерпілими від кримінального правопорушення». Можливо навпаки? Адже ст. 401 КК України чітко фіксує, що суб'єкт військових злочинів завжди спеціальний, а особи, не зазначені у цій статті, підлягають відповідальності лише за співучасть. Відтак, більш обґрунтованою щодо ст. 435-1 КК України вважаємо позицію професора М.І. Хавронюка (<https://pravo.org.ua/blogs/obraz-a-vijskovosluzhbovtsya-ta-pogrozu-jomu-kryminalna-vidpovidalnist/>), яка зводиться до того, що ст. 435-1 КК України – це законодавча помилка, але допоки вона не виправлена, то діяння, передбачене нею, слід розглядати як окреме кримінальне правопорушення.

З огляду на викладене, дисертанту під час захисту слід викласти аргументовану позицію відносити чи ні вищезазначені кримінальні правопорушення до насильницьких військових.

2. Є міркування щодо окремих упущень у ефективності обрання підходів до аналізу питань, поставлених у дисертації, та побудови її структури. Зокрема: у підрозділі 1.1 аналізуються історичні аспекти розвитку законодавства, яке хоч і діяло на теренах сучасної України, але яке, з огляду на сучасні реалії, не можна вважати таким, що заслуговує на увагу сучасного українського вченого; окрім цього, історичні аспекти частково повторюються у підрозділі 3.2; на початку роботи автором не запропоновано власного розуміння змісту та обсягу поняття «військового насильницького кримінального правопорушення» (хоча обґрунтування авторського розуміння

можна було навести пізніше), що дало б змогу більш повно окреслити межі дослідження та історичних аспектів, зарубіжного досвіду тощо; при визначенні змісту та обсягу поняття «військового насильницького кримінального правопорушення» та його видів автору слід було зупинитися на розумінні змісту (істотних ознак) та обсягу (видів) понять «насильства» та «насильницького кримінального правопорушення» загалом, а вже на цій основі робити висновки про те, які з «насильницьких кримінальних правопорушень» є військовими; у підрозділі 1.3 автор заглибився у кримінально-правовий аналіз норм, передбачених ст.ст. 404-406 КК України, попри те, що для таких цілей у роботі є окремо виділена частина – розділ 2; у цьому ж підрозділі (1.3) аналізуються обставини, які обтяжують відповідальність за відповідні кримінальні правопорушення (так звані кваліфікуючі ознаки), хоча кримінально-правовий аналіз основних складів цих правопорушень проводиться пізніше – у наступному (другому) розділі роботи, тощо.

3. Не можуть бути сприйняті безапеляційно усі запропоновані автором положення новизни. Зокрема, потребує додаткового пояснення: а) авторське положення про те, що «кримінальна відповідальність за порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості мала б бути диференційована у зв'язку з його вчиненням в умовах особливого періоду, крім воєнного стану (нова редакція ч. 2 ст. 406 КК України), та в умовах воєнного стану (нова редакція ч. 3 ст. 406 КК України)» (не зрозуміло про яку редакцію йдеться, якщо це авторська пропозиція нової редакції, то варто було її навести у тексті роботи чи додатках); б) положення про доцільність доповнення розд. XIX Особливої частини КК України окремою нормою про «застосування насильства щодо підлеглих». З огляду на наявність у КК України ст. 426-1, авторська позиція потребує належної аргументації, адже застосування насильства (вчинення діянь, які ніхто не має права вчиняти/дозволяти) є класичним проявом перевищення влади, у тому числі військовою службовою особою, а залежно

від його наслідків (тяжке тілесне ушкодження, заподіяння смерті) такі діяння можуть отримувати кримінально правову оцінку як сукупність кримінальних правопорушень; в) позиція дисертанта, що «при розмежуванні понять «примушення» і «примус» в першому випадку потерпілий має можливість волевиявлення, вибору варіанта поведінки, оскільки труднощі, що виникають, є цілком переборними, а під час примусу свобода вибору взагалі обмежена: варіантів або немає взагалі, або вони вкрай звужені», адже ч. 2 ст. 40 КК України чітко передбачає, що питання про кримінальну відповідальність особи за заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам, якщо ця особа зазнала фізичного примусу (не примушування!), внаслідок якого вона зберігала (!) можливість керувати своїми діями, а також психічного примусу, вирішується відповідно до положень ст. 39 КК України.

4. Автор дисертації неодноразово самостійно визначає зміст певних понять (наприклад, поняття «біль», «залякувати» (стор. 48 дисертації), «побої» (стор. 55 дисертації) тощо) без звернення до авторитетних джерел, які містять відповідні наукові визначення таких понять. Також у дисертації мають місце випадки апелювання до певних (хоч і відомих) позицій без вказання кому саме вони належать. Наприклад, «до поняття фізичного насильства має бути включено не будь-яке обмеження волі, а лише таке, яке пов'язане з безпосереднім впливом на організм потерпілого. Цю думку поділяє більшість криміналістів» (стор. 48 дисертації) – хто саме?; «у літературі висловлено точку зору, згідно з якою всі альтернативні суспільно небезпечні наслідки мають бути, як правило, однорідними і рівноцінними з погляду суспільної небезпеки» (стор. 95 дисертації) – ким висловлено? та ін.

5. Є застереження до наповнення підрозділу 2.2 «Об'єктивна сторона як елемент складу військового насильницького кримінального правопорушення» дисертації, зокрема: не зовсім обґрунтованим видається проведення у цьому розділі (стор. 94-96 дисертації) аналізу обставини, які обтяжують відповідальність (так звані кваліфікуючі ознаки) за кримінальні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена у ст. 404-406

КК України, оскільки не всі вони стосуються ознак власне об'єктивної сторони відповідних складів; не приділено належної уваги суспільно небезпечним наслідкам та причинному зв'язку у складах досліджуваних кримінальних правопорушень тощо.

6. Потребує уточнення підхід автора щодо кваліфікації випадків, коли за кримінальне правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачено у спеціальній кримінально-правовій нормі, встановлено менш суворі межі покарання, ніж, як називає автор, за «додаткове» діяння (стор. 151, 166-167 дисертації).

Думається, що при кваліфікації заподіяння тілесних ушкоджень при вчиненні насильницьких військових кримінальних правопорушень слід виходити не лише з караності «додаткового діяння», а насамперед враховувати чи є таке додаткове діяння «конститутивною» ознакою кримінального правопорушення, відповідальність за вчинення якого передбачено спеціальною нормою. О.К. Марін з цього приводу, як видається, абсолютно правильно зазначив: «у випадках, коли норма про «основний» злочин не враховує як конститутивну або кваліфікуючу ознаку певний злочинний прояв поведінки особи, іншими словами, складом злочину не охоплюються певні дії, які виходять за межі визначеного складу кількісно чи якісно, говорити про конкуренцію кримінально-правових норм немає підстав, оскільки таке явище не наділене загальними ознаками конкуренції. Тобто, вирішуючи ситуацію, коли «спосіб» вчинення злочину є більш тяжким злочином, ніж сам «основний» злочин, ми можемо говорити не про виняток з правил подолання конкуренції кримінально-правових норм, а про відсутність конкуренції й, відповідно, вирішувати проблему на підставі інших правил» (Марін О. К. *Кваліфікація злочинів при конкуренції кримінально-правових норм: монографія. К. : Атіка, 2003. 224 с.*).

Але це правило працює і навпаки: якщо «спосіб» має статус конститутивної або кваліфікуючої ознаки, то має місце конкуренція, і тоді відмінність у тяжкості (караності) «основного» і «додаткового» діяння втрачає

своє значення. А відтак, наприклад, у статті 406 КК України заподіяння середньої тяжкості ушкодження не потребують додаткової кваліфікації не через розмір санкцій відповідних кримінальних правопорушень (ч. 2 ст. 406 та ст. 122 КК України), а тому, що заподіяння відповідного тілесного ушкодження є конститутивною ознакою ч. 2 ст. 406 КК України (тому змісту порівнювати санкції у такому випадку немає) тощо. Натомість кваліфікація заподіяння тяжких тілесних ушкоджень та (або) смерті при вчиненні кримінальних правопорушень, відповідальність за які передбачена у ст.ст. 404 та 406 КК України, пов'язана з підходами до розуміння обсягу поняття «тяжких наслідків» у правозастосовній практиці.

В цьому ж аспекті слід відзначити, що робота набула б більш повного та структурованого вигляду, якщо б автор присвятив більше уваги дослідженню питань співвідношення (розмежування/відмежування) досліджуваних складів кримінальних правопорушень з суміжними.

7. Є певні зауваження, які стосуються формальних моментів або неточностей (можливо технічного характеру) у дисертації, які потребують пояснень дисертанта. Зокрема: автор не деталізував обсяг свого авторства у науковій статті, опублікованій у співавторстві з Г.М. Собко; неточно описана структура дисертації; є застереження до назви підрозділу 2.3 «Суб'єктивні ознаки як елементи складу військового насильницького кримінального правопорушення» (так ознаки чи елементи?); на стор. 129 дисертації автор зазначає, що «у ст. 433 КК України суб'єкт злочину загальний», що суперечить ст. 401 КК України; на стор. 153 зазначається, що «найбільш нагальним є питання кваліфікації військових злочинів у ст. 404, 405 і 406 КК України, пов'язаних із заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого за обставин, зазначених у ч. 2, 3 ст. 121 КК України (хоча ст. 121 КК України не має ч. 3); на стор. 165 наявне таке речення: «Що стосується нововведень цього закону, то тут також можна згадати строки позовної давності та інструменти впливу наших правоохоронних органів на належне розкриття вказаних видів кримінальних правопорушень»; незавершеною є пропозиція дисертанта про

доцільність «спеціального» кримінального захисту «волонтерів, активістів, дружин військовослужбовців або дружин працівників та експрацівників силових відомств, блогерів» (стор. 165-166 дисертації); автор зазначає, що ним «відповідні пропозиції надіслано до Верховної Ради для врахування в роботі, для внесення відповідних змін та доповнень у чинний КК України», але не додає їх до дисертації для ознайомлення тощо.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Морозюку Назарію Сергійовичу ступінь доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Голова спеціалізованої вченої ради

підпис *Олена Баженич*
ЗАСВІДЧУЮ
Учедий секретар університету
Олена БАЖЕНИЧ
«06» 03 2016

Тетяна Міхайлшина

Тетяна МІХАЙЛШИНА